

YOSHLAR VA ULARNING HUQUQIY TARBIYASI

Tojiyeva Naziraxon Boqijonovna

Farg'ona viloyati Bag'dod tumani 35-IDUM

Ingliz tili fani o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6024313>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 15-dekabr 2021

Ma'qullandi: 15-yanvar 2022

Chop etildi: 5-fevral 2022

KALIT SO'ZLAR

O'zbekiston Respublikasi;
jamiyat; kichik qatlam;
huquqiy madaniyat;
maqsad; huquqiy ong;
tizim; xalqimiz; yoshlar;
huquqiy ta'lim; Adliya
vazirligi; Yuridik
texnikumlar; yurtimiz;
siyosat.

ANNOTATSIYA

Maqolada hozirgi kunda jamiyatimizning eng quyi qatlamining ham yuksak darajadagi huquqiy ongga ega bo'lishlari hamda huquqiy bilimlarini kundalik hayotda qo'llay olishlari uchun huquqiy madaniyatni shakllantirishning keng qamrovli muntazam tizimini yaratishdan haqida so'z boradi.

O'zbekiston Respublikasi o'z Mustaqilligining dastlabki kunlaridan boshlab yosh avlodning vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, jismonan va ma'nan sog'lom bo'lishi uchun bir qator tizimli ishlarni amalga oshirib kelmoqda. 1997- yil 29-avgustdagi O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis qarorining eng asosiy maqsadi jamiyatimizning eng kichik qatlamigacha huquqiy madaniyatni yuksaltirishga qaratilgan edi. Yuksak darajadagi huquqiy ongga ega bo'lishlari hamda huquqiy bilimlarini kundalik hayotda qo'llay olishlari uchun huquqiy madaniyatni shakllantirishning keng qamrovli muntazam tizimini yaratishdan iborat bo'lgan. Huquqiy madaniyat ham xalqimizning umumiy madaniyatning ajralmas bir qismi hisoblanadi. Insonlar ongida huquqiy madaniyat shunday ishonch qaror topishi kerakki, huquqiy

bilimlarga ega bo'lgan va ularni amaliyotda qo'llay oladigan har qanday inson madaniyatli va bilimli deb hisoblanishi kerak. Yuqorida ta'kidlanganidek, aholining eng kichik qatlamigacha huquqiy savodxonligini oshirish maqsadida shu kungacha bir qancha qonun va qonunosti hujjatlari qabul qilindi. Bularga misol qilib aytadigon bo'lsak "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining "Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish Milliy dasturi", O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yoshlarga oid davlat siyosati samaradorligini oshirish va O'zbekiston Yoshlar Ittifoqi faoliyatini qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi hamda "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini o'rganishni tashkil etish to'g'risida"gi Farmonlari, Vazirlar Mahkamasining "Yoshlarning huquqiy ta'limini

takomillashtirish kompleks dasturi to'g'risida"gi Qarori kabilarni aytsak bo'ladi. Bu qonun hujjatlarining ijrosi sifatida qator amaliy ishlar qilinmoqda. Masalan, Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik texnikumlar tomonidan yosh huquqshunoslardan iborat "street law" loyihasi tashkil etilgan va bu faoliyati e'tirofqa loyiqdir.

Huquqiy savodxonlikni oshirish uchun yetarli huquqiy ta'lim-tarbiya orqali erishishimiz mumkin. Shu yaqin yillarda Adliya Vazirligi tizimidagi Toshkent Davlat Yuridik Universiteti qoshida tashkil qilingan Yuridik texnikumlar va Toshkent Davlat Yuridik Universitetiga qabul qilishdagi test sinovlari uchun Huquq fani qoshilgani umumiy o'rta ta'lim sohasida o'z o'zidan huquqiy fanlarga bo'lgan ehtiyojning o'sishiga erishish uchun bir turtki bo'la oladi. Kelgusi yillarda kutilayotganideg yuridik kadrlarga bo'lgan ehtiyojlarni qondirish uchun "Huquqshunoslik" faniga ixtisoslashtirilgan sinflarning bo'lishi ham huquqiy madaniyatga, huquqiy ta'lim-tarbiyaga foydali bo'la oladi. Huquqiy ta'lim-tarbiyani maktabgacha ta'lim muassasasidan boshlash samarali bo'ladi. Bu yoshda huquqiy ta'limning eng quyi bosqichi yani, bu yoshdagi bolalarga konstitutsiya, qonun, fuqarolik, huquq, majburiyat kabi tushunchalarni singdirib borish lozim, Huquqiy ta'limning bunday bosqichdan boshlanishi bolaning yoshligidanoq oz huquq va majburiyatlarini taniy olishini, ulardan qanday foydalana olishini tushunib yetishiga kafolat bo'la oladi. Huquqiy tarbiya har bir shaxsga nisbatan huquqiy ongini, huquqiy ko'rsatmalarni, qonunga itoatkor xulq-atvor ko'nikmalari va odatlarini shakllantiruvchi bir tizimdur. Shuni ta'kidlash kerakki, yaqin o'tmishda ham huquqiy tarbiyaga hozirgi kundagi

kabi imkoniyatlar hamda e'tibor berilmas edi. Umumiy o'rta ta'limga doir darsliklarda ham huquqiy tarbiya xususida eslatilsada lekin o'quvchilar uchun bu narsalar qiziq bo'lmagan va qiziqtirilmagan edi. Bularning oqibatida o'sib kelayotgan avlodning ayrim qismini huquqiy ongi, huquqiy tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatmay qolmadi.

Shu yaqin yillarda O'zbekistonda huquqiy davlat barpo etishda juda ham katta qadamlar qo'yila boshladi, bu maqsadga erishish yo'lida huquqiy tarbiya, huquqiy ongini takomillashtirish masalalariga katta etibor bera boshlandi. Bu jaroyonda yuridik kadrlarga bo'lgan ehtiyojni qondirish maqsadida tashkil etilgan Yuridik texnikumlar va Adliya vazirligining vilyatlardagi boshqarmalari bilan birgalikdagi har yili tashkil etiladigon "Adliya sayillari" orqali va turli xalqning eng quyi qatlamigacha kirib borgan holda "Yosh volantyorlar" guruhlari tashkil qilinib turli sorovnomalar orqali aholining huquqiy ongini o'rganish ishlari olib borila boshladi. Ammo o'tkazilgan so'rovnomalarning natijalariga muvofiq huquqiy tarbiyali bo'lish uchun har bir shaxs umumhuquq bilimiga, uni ongli ravishda qabul qilishga va huquqiy madaniyatni alohida bajarishga yetarli darajada huquqiy saboq olish kerak degan hulosaga kelindi. Lekin hozirgi paytgacha huquqiy tarbiya tushunchasi, uning tushuntirish usullari, metodlari qonunshunos olimlarimiz tomonidan to'laligicha yoritilmagan.

Huquqiy tarbiyani rivojlantrishga qaratilgan hozirgi kundagi yangi tajribalar va o'zgarishlar orqali huquqiy tarbiya natijasida keng ommaga yoki har bir shaxs o'z hatti - harakatlarining qonuniy ekanligini tushuna boshlamoqda, huquq tartibotni buzmaslikka ongli ravishda

harakat qilmoqda, va bu orqali huquq normalariga rioya etishdagi ko'plab natijalarga erishilmoqda.

Hozirgi kunda yoshlar qatlami deganda, dunyoning turli mamlakatlarida turli yoshdagi fuqarolar tushuniladi. Masalan, AQSh va Yaponiyada 13-14 yoshdan 29-30 yoshgacha bo'lgan shaxslar yoshlar hisoblansa, Bolgariyada 15 yoshdan 29 yoshgacha, Rossiyada 15 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan shaxslar yoshlar toifasiga kiradi.

Germaniyada –kichik yoshdagi yoshlar|| 14-18 yosh hamda –katta yoshdagi yoshlar|| 18-27 yoshga bo'linadi. O'zbekiston Respublikasida esa 14 yoshga to'lgan va 30 yoshdan oshmagan shaxslar yoshlar toifasini tashkil etishi O'zbekiston Respublikasining –Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida||gi Qonunining 3-moddasida belgilab qo'yilgan.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, 2016-yilning 14-sentabrida qabul qilingan ushbu qonun yoshlarga oid davlat siyosatining asosiy yo'nalishlarini belgilab berdi. Bu qonun o'z ichida yoshlarni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalash; ularning huquqiy ongi va madaniyati darajasini yuksaltirish kabilar nazarda tutilgan.

Huquqiy madaniyat uchun huquqiy ong zaruriy element ekanligini hisobga olgan holda shuni e'tirof etish kerakki, huquqiy ong bo'lishi uchun avvalo huquqiy savodxonlik juda zarurdir. Huquqiy savodxonlik fazilati shaxs – jamiyat –davlat munosabatlariga muhim ta'sir ko'rsatadi, hayotda mehnat faoliyatida yoki boshqa bir sohada yuzaga keladigan muammolarni adolatli va xolis hal qilish imkonini vujudga keltiradi. Umumiy qilib aytadigon bo'lsag huquqiy savodxonlik – bu yuridik matnlardagi atamalarni tushunish, ulardan umumiy xulosalar chiqarish va bu

bilimlarni amaliyotda qo'llay olishni bilishdan iboratdir. Xalqaro huquqning yuridik manbalarida ham shunga yaqin mazmunda ifodalangan, ya'ni shaxsning o'z huquq va majburiyatlarini tanishi, qaysi holatlar yuridik nizo ekanligini bilishi va ularga qonuniy yechim topa olishi, huquqiy axborotni qayerdan topishni, yuridik yordamni qayerdan va qanday qilib olishni, qonunchilik tizimida qaysi choralar borligini hamda protsessual tartibni bilishi huquqiy savodxonlik belgilari hisoblanadi.

Hozirgi kundagi yoshlarning huquqiy sohadagi erishilayotgan ko'plab natijalar oldingi yillarga qaraganda sezilarli darajada o'sgani quvonarli holat ammo hali ham ayrim yoshlar orasida huquqiy savodxonlikning pastligi nafaqat ularning o'zlari uchun, balki jamiyat va davlat uchun ham zararli va global muammolardan biri bo'lib qolmoqda.

Huquqiy savodxonlikning yetarli emasligi yoshlarning o'z huquqlaridan to'laqonli foydalana olmasliklariga, majburiyatlaridan bexabar qolishlariga sabab bo'lib qolmoqda.

Majburiyatlardan bexabarlik yoki harakatlarining huquqiy oqibatini anglamaslik bugungi kunda yoshlar orasida huquqbuzarliklarning sodir bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Bizning eng asosiy maqsadimiz huquqiy-demokratik davlat qurishni oldimizga maqsad bo'lsa, bu mashaqqatli yo'lda huquqiy ongi va madaniyati yuksak yoshlar hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Bunga esa huquqiy savodxonlikni oshiribgina erishishimiz mumkin. Qisqasini aytganda, Faqat chuqur o'ylangan va tezkor davlat siyosatigina yoshlarning huquqiy madaniyatini ko'tara oladi va ularning huquqiy ongi darajasini yuksaltirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining –Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida||gi Qonun (2016.09.14)
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – O'zbekiston, 2019.
3. Karimova O. Huquqni o'qitish metodikasi.- TBPU. 2010.
4. U.Tojihonov, A.Saidov. Huquqiy madaniyat nazariyasi. I-II tomlar. T.: Akademiya, 1998.
5. Islomov Z.M. Fuqarolik jamiyati: kecha, bugun, ertaga. -T.: TDYI, 2002, -87b

Elektron manbalar:

1. www.tdpu.uz
2. www.lex.uz
3. www.ziyonet.Uz
4. www.uwed.uz
5. blog.habar.uz
6. my.gov.uz

